

Toen en nu

Van kwetsbaar gezin tot bewuste samenlevingsvorm

Aan het begin van de vorige eeuw was het aandeel buiten het huwelijk geboren kinderen, naar hedendaagse begrippen, klein. Tot laat in de jaren vijftig daalde het zelfs licht, om onder de 2 procent uit te komen. Vanaf medio jaren zeventig ging het aandeel echter gestaag toenemen. Tegenwoordig is 35 procent van alle pasgeborenen 'niet-echtelijk' (*grafiek 1*). De situatie waarin deze kinderen worden geboren, verschilt volledig met die in het grootste deel van de afgelopen eeuw. Tot begin jaren tachtig betrof het vaak jonge, alleenstaande meisjes die ongewenst zwanger werden. Tegenwoordig komen niet-echtelijke kinderen meestal ter wereld als gewenst kind van ongehuwd samenwonende paren.

Een eeuw geleden was het aandeel buiten het huwelijk geboren kinderen het laagst in de kleine dorpen en het hoogst in de grote steden (*grafiek 2*). Omstreeks 1912 werd in Amsterdam bijna 4 procent van de kinderen buiten het huwelijk geboren, bijna twee keer zo veel als het landelijk cijfer.

In 1922 deed de Amsterdamse Armenraad een onderzoek naar de levensomstandigheden van moeders en kinderen die ongeveer tien jaar oud waren. Het onderzoek werd gedaan onder 554 niet-gehuwde moeders met kinderen van deze leeftijd. De gegevens kwamen uit het bevolkingsregister, terwijl inspectrices van de Armenraad, de Zusters voor Maatschappelijk Werk en de Kinderpolitie op pad gingen om persoonlijke gegevens over de gezondheid en de verzorging van de kinderen aan huis te verzamelen. Woonden moeder en kind niet meer in de stad, dan werd de informatie in de nieuwe gemeenten ingewonnen.

Een kwantitatief groot probleem was het niet. Niet de omvang van het fenomeen was dan ook de voornaamste reden van het onderzoek, maar de behoefte om te verheffen en te disciplineren. Al in de jaren zeventig van de negentiende eeuw werden 'nette' vrouwen ingezet om via intensief huisbezoek vrouwen uit kwetsbare gezinnen vertrouwd te maken met de mores van een burgerlijk leven en de nieuwe inzichten over hygiëne en kinderverzorging. Het was onderdeel van een beschavingsoffensief.

Van de 554 onderzochte moeders waren negen op de tien bij de geboorte niet-gehuwd. Meer dan de helft van de moeders was jonger dan 24 jaar, een kwart jonger dan 20 jaar. Driekwart van de ongehuwde moeders was na de bevalling alsnog getrouwd. Inclusief de vrouwen die ongehuwd samenwoonden, al dan niet met de vader van het kind, kwam het percentage vrouwen dat het kind samen met een partner opvoedde op 83.

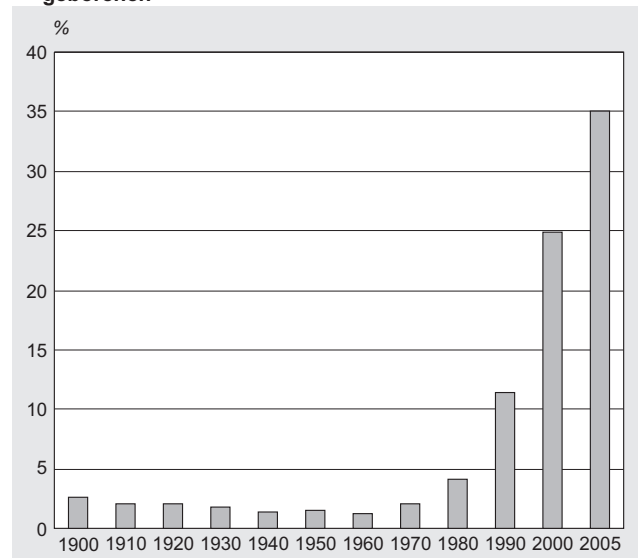
De meeste kinderen werden goed verzorgd en waren gezond, bleek uit de huisbezoeken. De zwakste kinderen waren echter vrijwel zonder uitzondering opgegroeid bij een alleenstaande moeder. Het percentage ongezonde kinderen was het hoogst in de gezinnen van ongehuwde vrouwen die 'in concubinaat' leefden.

Sinds het begin van de vorige eeuw is het percentage vrouwen dat hun kind binnen een huwelijk of samenwoonrelatie kreeg licht gestegen, tot 98 procent begin jaren zeventig. Rond 2000 was het aandeel 95 procent. Van de vrouwen kreeg 2 procent (1970–1974) tot 5 procent (1995–2002) het kind buiten een relatie (zie ook het artikel van De Graaf, elders in deze aflevering).

Literatuur

Centraal Bureau voor Maatschappelijk Hulpbetoon, 1923, *Onderzoekingen naar de levensomstandigheden der in 1911 en 1912 te Amsterdam buiten echt geboren kinderen en hunne moeders*. Amsterdam.

1. Aandeel niet-echtelijke levendgeborenen per 100 levendgeborenen

2. Aandeel niet-echtelijke levendgeborenen per 100 levendgeborenen in 1912 naar inwonertal woongemeente

